

**MUNKAERŐHIÁNY ALACSONY
FOGLALKOZTATÁS MELLETT**
**Versenyképességi kihívások a
hevesi munkaerőpiacon – és az
oktatásban**

Fülöp Gábor, főtitkár, HKIK

Csáfor Hajnalka, dékán, EKE

Nagy Levente, rektori tanácsadó, EKE

Papanek Gábor, professzor emeritus, EKE

Előadás az MKT 2016. szeptemberi Vándorgyűlésén
Kecskeméten

1. Munkaerő kereslet és kínálat Heves megyében

Célszerű emlékeztetnünk néhány statisztikára.

A magyar gazdaság teljesítménye szerény (1. táblázat).

Heves megyében – ugyanúgy, mint az ország más északkeleti megyéiben – **a lemaradás nagyobb az országos átlagnál**, s az elmúlt években még **növekedett is** (2. táblázat).

1. táblázat: A GDP/fő néhány általunk kiválasztott országban*

	LU	NG	AT	DE	CZ	GR	PL	HU	US
GDP/fő, PPP, 1000 USD	93	65	45	44	30	26	24	24	54

* AT: Ausztria, CZ: Cseh Köztársaság, DE: Németország, GR: Görögország, HU: Magyarország, LU: Luxemburg, NG: Norvégia, PL: Lengyelország, US: USA

Forrás: www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves

2. táblázat: A Heves megyei GDP/fő alakulása országos összehasonlításban

GDP/fő, 2014 1000 Ft	Az országos átlag százalékában		A lemaradás változása	Megyék közti sorszám	
	2014	2000		2014	2000
2272	70	71	növekvő	13.	14.

Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt014.html Letöltve: 2016.06.21.

A lemaradás az alacsony termelékenységgel és a kevés ledolgozott munkaórával magyarázható:

$$\text{GDP/fő} = \text{GDP/órák} * \text{órák/fő}.$$

A munkaóra-hiány fő oka az **alacsony aktivitás** (amit sokan a **munka hiányával** magyaráznak).

3. táblázat: A Heves megye foglalkoztatását jellemző főbb adatok (2015)

Év	Lakónépesség 1000 fő, 1. hó 1.	Foglalkoztatottak		A 15-74 évesek aktivitása, %
		száma, 1000 fő	aránya, %	
2001	328	119	47,1	50,5
2010	311	107	44,9	51,2
2015	299*	120	52,5	57,1

*2016. Forrás: KSH STADAT

További gond azonban, hogy **a megye iparosodottabb területein** (pl. az M3 autópálya mentén, olykor nem is messze a munkahiánnyal küzdő térségekhez) **mind erőteljesebb a munkaadói igényeknek megfelelő munkaerő hiánya** is (4. táblázat).

S ha figyelembe vesszük a további előregedést ígérő demográfiai trendeket, illetve az 5. táblázatnak a létszámkeresletre vonatkozó adatait, e **hiány növekedését** is előre jelezhetjük.

4. táblázat: Hiányszakmák és a kereslet nagysága (legnagyobb: 1) szerinti rangsoruk

Szakma elnevezése	Hiány sorszáma	Szakma elnevezése	Hiány sorszáma
Kertész	11	kőműves és hidegburkoló	12
Mezőgazdasági gépész	14	épület- és szerkezetlakatos	2
		magasépítő technikus	13
Vájár	19		
gépi forgácsoló	4	villanyszerelő	20
hegesztő	8	női szabó	15
karosszéria lakatos	10	pék	16
gyártástechnológiai technikus	3	szakács	17
gyártósori gépbeállító	7	gyakorlott ápoló	5
ipari gépész	9	gyakorlott mentőápoló	6
elektronikai technikus	1	szociális gondozó és ápoló	18

Forrás: A Heves Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság (HMFKB) 2016-os felmérése 60 vállalat körében

5. táblázat: 2016-ra előirányzott vállalati létszámbővítések

Vállalat		Főtevékenység	Létszám- bővítés, fő
neve	telephelye		
SIAD Hungary Kft.	Gyöngyöshalász	Ipari gázok gyártása	60
Apollo Tyres Hungary Kft.	Gyöngyöshalász	Gumiabroncs gyártás	900
CsabaCast Könnyűfémöntöde Kft	Apc	Alumínium öntöde, járműalkatrészgyártás	100
Pikopack Zrt.	Füzesabony	Fém csomagolóanyag (aeroszolos palack és konzervdoboz) gyártás	22
Balogh Metál Kft.	Lőrinci	Alumínium járműalkatrészgyártás	30
Metaco Union Kft.	Füzesabony	Gépi forgácsolás	50-150
VILATI Gyártó Zrt.	Eger	Lemezmegmunkálás, mechanikai és elektromos készreszerelés	4
SBS Kft.	Erdőtelek	Fémszerkezetek gyártása	13-30
TOBROCO Machinery Kft	Eger	Munkagépek gyártása	20
Schoen+sandt Hungary Kft	Eger	Elektrohidraulikus kivágógép gyártás	11
Robert Bosch Automotive Steering Kft	Maklár (Eger)	Kormányműgyártás	100-300
R. Bosch Elektronika Kft.	Hatvan	Járműelektronika gyártás	600-1000
RUAG Ammotec Magyarországi Zrt	Eger	Repülőgép alkatrészgyártás	150
343 Kft.	Heves (Eger)	Mezőgazdasági szolgáltatások, kereskedelem	5
Összesen			2 065 fő

Forrás: HKIK adatgyűjtés

**Az egyidejű munkaerőhiány és felesleg
magyarázata a kereslet és kínálat eltérő
szakmai megoszlásában keresendő:**

- A cégek legtöbbször **magas szakképzettségű** munkavállalókat keresnek (5. táblázat fent).
- A mintegy 12.000 hevesi inaktívnak kb. fele azonban képzetlen, **nem sok mindenre használható.**
- Az oktatásból kikerülő fiatalok nagy része pedig nem a cégek által leginkább igényelt szakmákban kíván elhelyezkedni (6. táblázat).

6. táblázat: Az adott foglalkozásokat választó Heves megyei tanulók részarányai (%)*

Foglalkozás jellege	Részarány	Foglalkozás jellege	Részarány
Növényeket termeszténék	12	Járművet vezetnék	26
Állatokat gondoznék	33	Adnék, vennék, kereskednék	17
Süteményeket, kenyeret sütnék	22	Ételeket főznék	30
Bútorokat készítenék	8	Szépségiparban dolgoznék	19
Fémekkel foglalkoznák	11	Segítenék más személyeknek	13
Gépeket szerelnék, javítanék	21	Médiában dolgoznék	19
Számítógéppel foglalkoznák	28	Betegeket gyógyítanék	10
Pénzügyekkel, gazdasággal foglalkoznák	18	Betegeket, időseket ápolnék	9
Irodai munkát végeznék	20	Gyerekeket nevelnék, oktatnék	19
Épületeket, gépeket terveznék	16	Kutatnék, tudománnyal foglalkoznák	12
Lakásokat, házakat építenék	15	Művészettel foglalkoznák	15

*Mivel egy tanuló több foglalkozást is bejelölhetett, a részarányok összege több mint 100%.

Forrás: A Heves Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság (HMFKB) 2016-os felmérése 150 tanuló körében

A következőkben a bemutatott foglalkoztatási paradoxon feloldási lehetőségeit vizsgáljuk. Bár ez a magyar gyakorlatban nem szokásos, munkánk során azt feltételezzük, hogy **mind a munkanélküliségnek, mind a munkaerőhiánynak egyaránt lehetnek a kereslet, illetve a kínálat tulajdonságai miatti okai és feloldási lehetőségei.**

2. A **munkaadói** foglalkoztatás- politika piachoz illesztése

A (hevesi) **munkaadóknak** – amennyiben növelik versenyképességüket – szintén számos lehetőségük van arra, hogy munkaerőkeresletüket a kínálat jellemzőihez közelítsék.

- A kis hevesi falvakban pl. sok új vállalat s munkahely lenne létesíthető a **marketing** alkalmazásával (a kínálat piachoz igazításával).

De a **HR munka** javításától (a korábbi „személyzeti” munka korszerű módszerekre cserélésétől) szintén jelentős piac-, illetve foglalkoztatás-bővítő hatások várhatók.

- **A munkaerőhiány szintén** sokszor mérsékelhető vállalati erőfeszítésekkel. Segíthet a **munkaszervezés**, a termékek egyszerűsítése, a gépesítés (az IKT fejlesztése), vagy a HR munka korszerűsítése - a hiány-szakmákban ilyen módon elért többlet-teljesítmény is.

De a gond **a leggyorsabban akkor csökkenne, ha a magyar bér nagysága érdemben közeledne az ugyanazért a munkáért a „szomszédságban” kaphatóhoz.**

Egyre több példa ismert a valamely munkahelyen dolgozók magasabb juttatásokkal (akár 30%-kal növelt bérrel, vagy lakásszerzési támogatással, magas törzsgárda-díjazással stb.) új munkahelyre csábítására.

Az pedig aligha vitatható, hogy Kelet-Magyarországon a cégeknek is számos lehetőségük van a versenyképesség javítására. Gazdaságunk versenyképessége ugyanis az IMD [2015] szerint nemzetközi összehasonlításban „közepes”, s **e lemaradás sokban az üzleti világ, illetve az önkormányzatok stb. alacsony hatékonyságával magyarázható** (7. táblázat).

7. táblázat: Néhány ország versenyképességének az IMD rangsorolás szerinti helyezése*

Versenyképességi helyezés (pont, 2015)	LU	NG	AT	DE	CZ	GR	PL	HU	US
Összesen	6	7	26	10	29	50	33	48	1
ebből: Gazdasági erő	5	24	21	8	26	58	33	17	1
Kormányzat hatékonysága	12	7	39	18	31	57	29	54	23
Üzleti hatékonyság	4	5	28	16	31	43	32	57	2
Infrastruktúra	22	10	20	9	28	35	34	39	1

* AT: Ausztria, CZ: Cseh Köztársaság, DE: Németország, GR: Görögország, HU: Magyarország, LU: Luxemburg, NG: Norvégia, PL: Lengyelország, US: USA

Forrás: IMD [2015, 22-23. oldal]

A magyar vállalati szféra alacsony „átlagos” hatékonysága jórészt a többségében hazai tulajdonú *kkv szférának* a 8. táblázat szerinti összességében szerény termelékenységére, s sokban **a felkészült kkv menedzserek elégtelen számára** visszavezethető.

8. táblázat: Vállalati termelékenység (szakértői értékelés, pont, 2014)

	LU	NG	AT	DE	CZ	GR	PL	HU	US
Nagy cégek	6,8	7,3	7,7	8,1	6,8	5,4	7,2	6,6	8,1
Kkv-k	6,5	6,8	8,0	8,9	6,6	4,6	7,0	4,2	8,1
Cég piac-illeszkedése jó	7,1	6,6	6,4	6,8	7,1	5,5	7,3	4,7	6,8
Menedzserek hitelesek	7,6	8,0	6,3	5,9	6,0	5,8	4,7	3,7	6,9

Forrás: IMD (2014), 373. oldal

Kevés közvetlen információnk van a vezetési ismeretek hazai jellemzőiről. A sürgető tennivalók szemléltetéséül ezért itt 70 végzés-közeli **gazdasági hallgató** vizsga-eredményeit idézzük (a jó válaszokat lásd a függelékben).

9. táblázat: A vizsgázók vállalatgazdasági ismereteinek jellemzői

Kérdések	Kb. jó	Erősen hiányos	Rossz hiány zó
	válaszok száma		
Milyen adatokkal jellemezné a vállalatok ... versenyképességét?	3	2	11
Piacgazdaságokban hol és miért fontos a gazdasági szereplők összefogása?	-	4	4
Melyek a HR gazdálkodás fő tennivalói?	-	8	4
Mi a HR vezetésének X és Y elmélete?	2	2	2
Melyek a szellemi tulajdonvédelem fő eszközei?	1	2	5
Miként szabályozza az importot az árfolyam-politika?	-	2	6
Melyek a monopóliumok versenykorlátozásának fő kárai?	1	3	9

Forrás: Papanek G.-nak az írásbeli vizsgák dokumentumai alapján készített feldolgozása

A foglalkoztatási gondok enyhítésére hivatott főbb munkaadói tennivalók tehát:

- **Eladható profilú** kkv-k alapítása a munkaerővel rendelkező kis falvakban.
- A hiányszakmákban a munkaerőszükséglet csökkentése **munkaszervezéssel**.
- A munkaerőt vonzó **magasabb bérszínvonal** kialakítása.
- A **vezetési színvonal** emelése a menedzserek képzettségének javításával.

3. Az **oktatás** hozzáigazítása a munkaerőpiaci igényekhez

A versenyképes tudású munkavállalók *kiképzése* döntően az oktatás tennivalója. A magyar oktatási szektor azonban súlyos gondokkal küzd (forrás-hiányos, kontraszelektált, túlbürokratizált stb.).

A kedvezőtlen következmények világos jele, hogy **munkaadóink**, bár a friss diplomások közt mindig találunk olyanokat is, akik magas szinten elsajátították a tananyagot, **széles körben elégedetlenek** mind **a munkába lépő fiatalok**, mind a felnőttkori oktatás, továbbképzés után munkát keresők **többségének a felkészültségével.**

A munkára alkalmatlan fiataloknak messze vezető - s nyilván sokban a hallgatói felkészültség hiányaival közös - gyökerei vannak.

- Gyakori a **közoktatás** keretében elsajátítandó egyszerű (pl. gazdasági) ismeretekkel kapcsolatos tájékozatlanság (10. táblázat).

10. táblázat: Az általános gazdasági műveltség-elemek ismerete

ZH-kérdések	Kb. jó	Erősen hiányos	Rossz v hiányzó
	válaszok száma (db)		
Mi az életszínvonal, illetve az életminőség fogalma?	1	6	2
Azonosan vagy eltérően értelmezzük a (gazdasági) növekedés és a fejlődés fogalmait?	2	1	2
Mi a GDP? Más szóval: milyen információk alapján ...számítja ki e mutatót a KSH?	6	5	11
Melyek a növekedés fő „motorjai” a klasszikusok szerint?	-	1	7

* Itt jelennek meg azok adatai is, akik üres, vagy csaknem üres lapot adtak be (azaz meg se kísérelték a ZH megírását).

Forrás: Az írásbeli vizsgák dokumentumainak saját feldolgozása

- A vizsgázók kétharmada nem ismeri a magyar gazdaság helyzetét, perspektíváit (azaz: **nem érdeklődik jövődjéről szakmája iránt**, nem néz híradót, nem olvassa a sajtót (11. táblázat).

11. táblázat: A magyar gazdaság ismerete

Kérdések	Kb. jó*	Erősen hiányos	Rossz v. hiányzó
	válaszok száma		
A magyar GDP kb. mekkora hányadát fogyasztja el a lakosság?	5	-	3
Hány magyar kkv van?	4	1	8
Kormányzatunk mekkora magyar gazdasági dinamizmust vár 2015-re?	-	-	6
A magyar GDP kb. hány százalékát adja a mezőgazdaság?	3	-	3
Hogyan állunk a maastrichti kritériumok teljesítésével?	4	4	8
Milyen volt folyó fizetési mérlegünk egyenlege 2015-ben?	5	1	7

*A néhány szavas válaszoknál számolnunk kell „körözésük” lehetőségeivel (a súgással) is.

Forrás: Papanek G.-nak az írásbeli vizsgák dokumentumai alapján készített feldolgozása

- Természetesen a tudáshiányoknak fontos oka lehet a vizsgára való felkészülés gyengesége is.

Van azonban egy általánosabb ok is. A hallgatók ugyanis vizsgáik során sokszor ki is mondják, azért nem tanulnak, mert társadalmunkban az előrehaladáshoz nem tudásra van szükség; úgy vélik, a sikerhez elegendőek a jó kapcsolatok.

Azaz: **a gondok sokban társadalmunk érték-válságának a következményei.**

Képzési rendszerünk időszerű tennivalói tehát a következőképp jellemezhetők.

- **Határozottabban kell törekednünk a funkcionális analfabéták számának csökkentésére,** az e munkában itt-ott elért sikerek terjesztésére.
- **Erősíteni kellene a közoktatást,** s ennek keretében a közgazdasági ismeretek tanítását. A vizsgázók bemutatott tudása jövődől értelmiségünk elfogadhatatlan felkészültségét jelzi előre.
- **Nem elkerülhető a szakoktatás helyzetének a rendezése.**

- Végül különös élességgel kell emlékeztetnünk a **felsőoktatással** kapcsolatos feladatokra. Jelezzük, hogy a szférában kiemelt fontossága lenne a hatékony minőségellenőrzési rendszer létrehozatalának. S közvetlen témánkra térve kiemeljük: bár felsőoktatásunkban alig van, szinte mindenütt nagy szükség lenne **vállalkozói** képzésre.

De minden eddiginél nagyobb hatása lenne annak, ha a kormányzat illetékesei – az önkormányzatok és a kormányszervek – sikert érnének el az érték-válság „kezelésében” (pl. a magántulajdon védelme terén, a személyi összefonódások visszaszorításában, a 100% körüli munkabérterhek enyhítésében).

Irodalom

- **Andrási M. – Kiss G. – Szalai V.** (2016): A 2014. évi diplomás pályakezdési kutatás eredményei. Köz-Gazdaság. 2. sz.
- **Bazsa György** (2013): *Egy emberöltő sikerei és gondjai a magyar felsőoktatásban.*
<http://www.fdsz.hu>
- **Chikán Attila** (2010): *Bevezetés a vállalat-gazdaságtanba.* Aula.
- **Csáfor H. - Nagy L. – Papanek G.** (2016): A területfejlesztés időszerű tennivalói. Előadás az Óbudai Egyetemen 2016. május 19-20-án megrendezésre kerülő, a „Kárpát-medencei (magyar) versenyképesség” című 7. Báthory-Brassai konferencián
- **Forgó M. – Czakó A. – Lévai R.S.** (2009): *Frisssdiplomásokkal szemben támasztott munkaadói elvárások.* Felsőoktatási Műhely. 3. sz.
https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/FeMu/2009_03/oldal75_86_forgo_czako_levai.pdf
- **Hablicsek L.** (2007): *A roma népesség iskolázottságának területi alakulása: tények és becslések.* Kisebbségkutatás. 4. sz.
- **Hodgson, G. M.** (ed.) (2003): *A Modern Reader in Institutional and Evolutionary Economics.* E. Elgar, Cheltenham, UK.
- **Hollóné K.E. – Kádek I. – Papanek G. – Zám É.** (2007): *A diplomás pályakezdők szakmai beilleszkedése Észak-Magyarországon.* In: Kocziszky György (szerk.): Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar VI. Nemzetközi konferenciája. M.E. I. kötet.292-299. oldal.
- IMD (International Institute for Management Development) (2015): *World Competitiveness Yearbook 2015.* Lausanne.
- **Kotler, P.** (1967): *Marketing Management.* Prentice Hall. Englewood Cliffs. Második kiadás: 1972.**McGregor, D.** (1960): *The Human Side of Enterprise.* McGraw-Hill.

- **Krugman, P.** (1991): *Geography and Trade*. MIT Press. Cambridge, Mass. Magyarul: Földrajz és kereskedelem. Tankönyvkiadó. 2003.
- **Krugman, P. – Obstfeld, M.** (2000): *International economics*. Addison Wesley. Magyar kiadás: Nemzetközi gazdaságtan. Panem. 2003.
- **Lengyel Imre** (2003): *Verseny és területi fejlődés*. JATEPress. Szeged.
- **Lengyel I. – Rechnitzer J.** (2004): *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- **McGregor, D.** (1960): *The Human Side of Enterprise*. McGraw-Hill.
- **Megyeri E. - Szakasits Gy. – Wilcsek J.** (1966): *Ipargazdaságtan 2*. KJK.
- OECD (2013): *PISA 2012* (Programme for International Student Assessment). Paris.
- **Papanek G.** (2010): *A gyorsan növekvő magyar kkv-k a gazdaság potenciális motorjai*. Közgazdasági Szemle. 4.
- **Papanek G. – Borsi B. – Tompa T.** (2007): *A magyar gazdaság versenyképességét magyarázó tényezők*. Külgazdaság. 3-4. sz.
- **Peters, T.J. – Waterman, R.H.** (1986): *A siker nyomában*. Kossuth.
- **Polónyi István** (2008): *Oktatás, oktatáspolitikai, oktatásgazdaság*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- **Porter, M.** (1980): *Competitive Strategy*. The Free Press, New York. Magyarul: Versenystratégia. Akadémiai. 2006.
- **Porter, M.** (1990): *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press. New York
- **Porter, M.** (1996): *Competitive Advantages, Agglomeration Economics and Regional Policy*. International Regional Science Review. No. 1-2.
- **Rappaport, A.** (1998): *Creating Shareholder Value – a Guide for Managers and Investors*. Free Press. N.Y.
- **Vas I.** (2011). Gyakorlatorientált szállodai szakemberképzés. *Periodica Oeconomica*, 21-29.